

Publisert i Dagbladet 1. februar 1997

Geir Winje

De «nye» høytidene

I dag feires omkring et par hundre nordmenn Imbolg, en førkristen keltisk høytid. De tilhører retninger som blir kalt for nypaganisme, som i motsetning til Hedningesamfunnet er en religiøs bevegelse. Målet er å vende tilbake til førkristen fruktbarhetsreligion og å gjenoppta forestillinger og ritualer som kirken har sensurert i snart 2000 år.

I dag feires druidenes solfester, ikke bare av britiske druideordener, men også av moderne hekser, åsatru-tilhengere og sjamaner.

Imbolg er en av de åtte førkristne solfestene som ble markert før henholdsvis Romerriket, de germanske folkevandringene og den kristne kirken forandret det keltiske Europa. I England ble de førkristne solfestene gjenopptatt under romantikken, da den keltiske «gullalderen» ble en ideologisk og nasjonalistisk faktor. De første druideordener ble organisert, delvis i form av hemmelige, frimureraktige losjer med kristen basis. Disse har med vekslende oppslutning og skiftende ideologi stevnet frem mot vår egen tid. I England har de største druideordener til sammen oppunder 10 000 medlemmer i dag, og myndighetene har måttet stenge av området rundt Stonehenge i Cornwall på grunn av den store tilstrømmingen ved sommersolverv.

Druidene utgjorde de førkristne og førgermanske europeiske stammenes religiøse lederskap. De skrev aldri ned sin filosofi eller sine riter og bønner, så vi har bare annenhånds opplysninger om deres religion, blant annet fra Julius Cæsar, som i Gallerkrigen beskriver deres guder og barbariske ritualer, der menneskeofring hørte med. Både Cæsar og andre observatører så på kelterne og andre «usiviliserte» stammefolk som barbarer, noe den kristne kirken videreførte i sin vurdering av «hedningene»: Deres religion ble demonisert og tillagt umenneskelige trekk.

Tegneserien om Asterix og Obelix er i så måte en søt hevn. Her er druiden Miraculix den ypperste representant for dannelses, kunnskap og humorfylt overbærenhet i forholdet til både romere og andre folk som gallerne (kelterne) møter på sine mange eventyr.

I dag feires altså druidenes solfester, ikke bare av de britiske druideordener, men også av moderne hekser (wicca), åsatru-tilhengere og sjamaner - ja, av svært mange såkalte

nypaganister. Nypaganismen er – i motsetning til Hedningesamfunnet - en religiøs bevegelse, der målet er å vende tilbake til førkristen fruktbarhetsreligion, for å gjenoppta forestillinger og ritualer som kirken har sensurert i snart 2000 år.

Fordi den førkristne religionen formidlet sine tekster i en strengt oral (muntlig) form, er kildematerialet svært begrenset, og vitenskapen kan ikke rekonstruere den. Moderne paganisme er derfor å anse som en moderne religion, og presenteres blant annet i Harvey og Hardman (red.): *Paganism Today*, fra 1995. Her bidrar anerkjente forskere innenfor folkeminnevitenskap, religion og antropologi, så vel som praktiserende paganister med ulik bakgrunn.

Det vi kan kalle «økologiske nypaganister» fokuserer på fruktbarheten og rytmene i naturen, mens andre («New Age-paganister») ser på de førkristne ritualene som en metode til selvutvikling. Enkelte grupper tar de førkristne gudene svært alvorlig, ikke minst i en del feministiske miljøer, der gudinnene dyrkes som et alternativ til de vestlige religionenes maskuline guder. I andre miljøer forstås gudene som arketyperiske prinsipper: Ved å påkalle keltiske - eller for den saks skyld norrøne - guder, aktiverer en visse sider ved sin egen personlighet eller visse krefter i underbevisstheten.

Uansett tilnæringsform henter de nypaganistiske miljøene sin inspirasjon fra førkristen religion, der en mener å finne et mer naturlig syn på mennesket enn i den kristne tradisjon. Moderne satanisme bør forstås som en protest mot kristendommen, mens nypaganismen snarere er indifferent til kirkens tro: Den forholder seg verken til Jesus eller Satan. (Likevel finner vi som kjent en del norrøn religion i enkelte satanistiske og nynazistiske miljøer i Norge.)

De nye høytidene bygger altså på de gamle, og dreier seg særlig om å markere sol- og månefaser. Mange nypaganister feirer månefasene rituelt, med nattlige ny- og fullmånesamlinger i naturen. I tillegg feires solverv og jevndøgn, supplert med fire «mellomfester». Disse er kjent ved sine irske navn: Imbolg (eller Oimelc, sauemelk) feires i dag, Beltane (muligens av «guden Bels ild») feires den siste dagen i april, Lammastide (av Lughnasa, guden Lughs fest) i månedsskiftet juli/august, og Samhain (usikker betydning) i månedsskiftet oktober/november.

I en del druideordener knyttes solfestene til myten om Lleu Llaw Gyffes, som vi kjenner fra den walisiske Mabinogion, en av de eldste fortellingene om guder og helter fra førkristen keltisk mytologi. Lleu tilsvarende den irske guden Lugh, som fødes ved vintersolverv, får sitt navn ved Imbolg, får sine våpen ved vårjevndøgn osv. Mytene dramatiseres, og den rituelle feiringen kan videre inneholde dans, poesi og musikk. Som i alle fruktbarhetsreligioner finner vi også et seksuelt element: Guden (for eksempel Lugh) gifter seg med en gudinne («rituelt bryllup») som gjerne representerer jorden, og han innsettes som den nye kongen ved sommersolverv. Han dør når vinteren kommer, og fødes igjen ved neste nyttårsfeiring eller vintersolverv. Å feire årets syklus med ritualer som levendegjør en førkristen myte på denne måten, er ifølge nypaganismen en dypt menneskelig aktivitet.

En del nypaganistiske grupper benytter seg også av ritualmagi. Inspirert av moderne okkultister som Aleister Crowley og Gerald Gardner, gjennomføres gruppeprosesser som har til hensikt å skape en alternativ bevissthetstilstand hos deltagerne. Hovedsaken er å opprette en sirkel, påkalle guder, krefter eller naturelementer, og på denne måten gå «ut av hverdagen» og inn i en religiøs dimensjon.

Ritualene kan oppfattes som en form for meditasjon, og den enkelte deltager står fritt når det gjelder å tolke det som skjer. Ritualmagien er for øvrig på vei inn i populærkulturen: I høst gikk *The Craft* på norske kinoer, en typisk amerikansk ungdomsfilm som både instruerte i og advarte mot ritualmagi, og på Kate Bush' siste CD, *The Red Shoes*, gjengis et magisk ritual i sangen *Lily*.

De paganistiske miljøene tar utgangspunkt i ulikemyter. Mange ser på gudinnene som manifestasjoner av en grunnleggende feminin kraft knyttet til jordens liv, og setter nærmest likhetstegn mellom for eksempel den greske jaktgudinnen Artemis, den romerske Diana, den irske Brigit og den norrøne Frøya. De representerer alle jordens fruktbarhet og den frie natur, og de assosieres med seksualitet. Et maskulint motstykke finner vi for eksempel i den greske naturguden Pan eller den irske Cernunnos, dyrenes beskytter, gjerne fremstilt med horn og geitefot. Ifølge mange paganister er middelalderens og renessansens Satan-fremstillinger uheldige: Gamle-Erik kan minne om Pan, mens Bibelens Satan-bilder faktisk er svært annerledes enn dette. Naturreligionene ble demonisert i møtet med kristen misjon. Seksuell polaritet er vesentlig både i naturen og i fruktbarhetsreligionene, men har ikke blitt dyrket i kristendommen. Kirken ble tidlig preget av platoniske forestillinger om det kroppslige som mindreverdig i forhold til det åndelige, med idealet om sølibat som en naturlig konsekvens.

Likevel har kristendommen på ulike måter videreført alle disse høytidene: jul, påske, sankthans og mikkelsmesse (festen for erkeenglene Mikael, Gabriel og Rafael) faller sammen med de to solverv og jevndøgn, og de fire «mellomfestene» markeres særlig i katolsk tradisjon. Allehelgens- og alle sjelers dag feires i nærheten av 1. november (Samaine), og i dag, 2. februar, feires kyndelsmesse, lysfesten som markerer Herrens fremstilling i tempelet. Parallellene er tydelige: Jesus presenteres i dagens liturgi på en måte som kan minne om druidenes Imbolg - feiringen av Lughs navngiving.

Omkring Lammas feires for øvrig både Marias himmelfart og Forklarelsen på berget, men det er særlig olsok (29. juli) som i Norge synes å ha videreført de viktigste elementene fra førkristen mytologi. Hellig-Olav har tydelig overtatt trekk fra de norrøne gudene, ikke minst Tor. Det er åpenbart at den gamle jordbrukskulturen hadde behov for markeringer og ritualer knyttet til årets gang, uansett hvilken religion som definerte høytidene.

En årsak til nypaganismen ligger åpenbart i dagens urbane kultur. Nettopp fordi vi har mistet den kontakten med naturens rytmer som jordbrukskulturen sørget for, er det mange som tyr til drastiske virkemidler for å finne tilbake til denne antatt naturlige livsformen.

En annen årsak ligger i den postmoderne kulturen, der vi på en helt ny måte kan velge de «rollene» vi til enhver tid vil «spille». Samfunnet kan minne om et supermarked der vi forsyner oss med deler av ulike ideologier, og setter sammen vårt eget private livssyn, uavhengig av tidligere konfesjonsgrenser. Nypaganismens guder og ritualer tilbyr det urbane mennesket «primitive» roller: Kvinner løper med ulver og villmennene vender tilbake.

Det sekulære Norge kan virke fattig på rituellet liv, og vår generelle mangel på religiøse tradisjoner fører til en nærmest naiv åpenhet for all verdens tradisjoner. Vi lever i en rasjonell tid med sterke irrasjonelle understrømmer. Stadig flere tror for eksempel på reinkarnasjon og astrologi. Dette kan vi tolke på flere måter: Religiøs åpenhet er på den ene siden et sunnhetstegn; nysgjerrigheten er sterkere enn fordommene. Samtidig kan nyreligiøsitet tolkes som en konsekvens av det sekulære menneskets rotløshet.

